

PREMIS RAMON LLULL MENORCA TALAIÒTICA

El nostre passat, més present

► El premi Ramon Llull reconeix la feina feta per assolir la inclusió del **llegat talaiòtic** en la llista de Patrimoni Mundial

► La fita suposa un impuls sense precedents per gestionar el patrimoni i protegir-lo per a les **generacions futures**

Menorca aleta riquesa: acull 1.586 jaciments arqueològics

► Menorca compta en poc més de 700 kilòmetres quadrats. Aquest territori, de reduïdes dimensions, acull 1.586 jaciments arqueològics. És l'illa amb la densitat més gran per superfície de jaciments prehistòrics registrats a escala mundial. La Menorca Talaiòtica que ha estat declarada Patrimoni Mundial inclou nou àrees territorials, és a dir, nou zones formades per elements. Els jaciments no només tenen importància per si mateixos sinó que formen part de conjunts monumentals que han de valorar-se de forma unida. Com podem observar en el mapa, la pràctica totalitat dels components del bé s'riat se situen en el Migjorn, l'espai predilecte de les antigues poblacions que van habitar l'illa.

Mercè Pons

Les pedres, carregades d'història, són part indissociable dels menorquins. Les restes arqueològiques de les primeres comunitats que van viure a l'illa han marcat i caracteritzat el patrimoni i el paisatge de Menorca. Vivim en un dels territoris més rics i singulars del planeta, modelat per generacions de menorquins que amb mim han conservat aquest llegat de la cultura talaiòtica.

La Unesco ha acabat reconeixent aquesta idiosincràsia amb la inclusió de la Menorca Talaiòtica en la llista de Patrimoni Mundial, la més prestigiosa designació i la més important del món sobre el patrimoni cultural tangible dels pobles. Per què? Doncs perquè Menorca és testimoni viu d'una cultura pre-

històrica insular excepcional, caracteritzada per una arquitectura ciclòpia única. És bressol de construccions exclusives en el món que poden observar-se en el seu entorn original. Per tant, ben mereixia aquest reconeixement mundial que ara també lloa el Govern lliurant el premi Ramon Llull.

Aquesta inscripció a patrimoni mundial es produïa el passat mes de setembre després de 14 anys de gestions i treball. Tot va començar amb una proposta per part de l'IME. El Consell va aprovar per unanimitat l'any 2010 l'inici dels tràmits. Cinc anys després l'expedient ja fou elegit candidat oficial

d'Espanya. Però el Comitè de Patrimoni Mundial va considerar que s'havien d'esmenar alguns aspectes per poder optar a la inscripció. L'expedient es va reformular a partir d'un enfocament ben diferent, ja que es posà èmfasi en l'expressió d'aquesta insularitat i en el fet que els vestigis del passat han conviscut de manera harmoniosa amb els menorquins. L'expedient ja no destacava jaciments sinó components, és a dir, àmbits que alberguen les millors representacions de l'arquitectura ciclòpia i de la cultura talaiòtica. Inclouen els paisatges associats més ben conservats que fan costat als monuments i mantenen l'esperit de cada lloc des de la prehistòria.

Mapa dels jaciments prehistòrics de l'Illa i els components declarats Patrimoni Mundial. Ha estat facilitat per l'Agència Menorca Talaiòtica i creat per IDE.

El passat 18 de setembre a Riad Menorca feia història. El 45è Comitè de Patrimoni Mundial aprovava la inscripció de la candidatura a la llista de Patrimoni Mundial de la Unesco.

En primera persona

Però el camí va començar molt abans. Menorca ha generat interès des de fa segles de la mà de figures que han estat transcendents a l'hora d'enaltir aquestes joies arqueològiques que romanien amagades. Sense ells, Menorca possiblement no hauria fet història.

La passió que sentiren cap a l'arqueologia va posar la primera pe-

dra d'aquesta riquesa que aleta Menorca. Ja ho assenyala l'arqueòloga Margaret Murray l'any 1949 quan escrivia que «Menorca es uno de los lugares más importantes para el estudio de la civilización primitiva de Europa. Los megalitos de Menorca contienen de por sí un capítulo entero en la historia del mundo y pueden proporcionar información y conocimientos que en otras partes no pueden ser hallados». Setanta-quatre anys després, la Unesco ho reconeixia mundialment.

Destaquem a continuació només una petita selecció d'aquests personatges que exaltaren, amb les seves investigacions, el ric patrimoni de l'illa.

Fayas és membre fundador de l'IME, adscrit a la Secció de Ciència i Tècnica, i membre actiu de la Comissió d'Aigua i Territori.

L'Institut Menorquí d'Estudis felicita **José Antonio Fayas Janer** pel Premi Ramon Llull 2024 a la seva trajectòria professional i acadèmica, especialitzada en la gestió dels recursos hídrics.

PREMIS RAMON LLULL MENORCA TALAÏÒTICA

Selecció de figures representatives

► **Margaret Murray (1863-1963)**. Nascuda a Calcuta, és un personatge rellevant per a l'arqueologia de Menorca. Gràcies a ella, en els anys 1930 i 1931 es van portar a terme les primeres excavacions amb metodologia científica a Trepucó i a sa Torreta.

► **Josep Mascaró Pasarius (1923-1996)**. Cartògraf i arqueòleg autodidacta. Publicà «*Croniques Arqueològiques de Menorca*». Recorria l'illa en bicicleta, prenia mesures i dibuixava en una llibreta els monuments arqueològics que trobava.

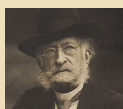
► **Balakrishnan Nayar**. Quan Margaret Murray va acceptar l'ofertament del director del Museu d'Arqueologia i Etnologia de Cambridge d'anar a Menorca, va ser acompanyada per, entre d'altres, Balakrishnan Nayar, qui després va ser director de la Universitat de Madràs, de l'Índia. Sencarregà de les excavacions de sa Torreta de Tramuntana.

► **Antoni Vives Escudero (1859-1925)**. Arqueòleg, arxiver, bibliotecari, numismàtic i acadèmic. L'any 1915 va realitzar una excavació a Binjac d'on recuperà les restes d'uns 50 o 60 individus i alguns objectes ceràmics, punxons i bracerols de bronze.

► **M. Lluïsa Serra (1911-1967)**. Les primeres excavacions de l'arqueòloga suposaren una fita per a la rama paleocristiana. Descobrí la basílica des Fornàs de Torelló. També fou pionera en pre- i protohistòria. Sant Vicenç d'Alcaldius fou un dels jaciments més rellevants.

► **Émile Cartailhac (1845-1921)**. El Cercle Cartailhac de Torre d'en Galmés fou batejat així perquè va ser descrit i dibuixat per primera vegada per aquest arqueòleg. Fou un dels capdavanters de l'arqueologia prehistòrica. Va visitar l'illa entre octubre i novembre de 1888.

► **Julio Martínez Santa-Olalla (1905-1972)**. Aquest arqueòleg burgalès ja mostrava interès pel patrimoni arqueològic de l'illa des de ben jove. Va realitzar diferents prospeccions al poblat de Trepucó, Calescoves, Trebalúger i a una cova de sa Sinià d'Andreu. Aquesta passió el portà a dedicar la seva tesi doctoral a la Menorca talaïòtica.

► **Frc. Hernández Sanz (1863-1949)**. Historiador, arqueòleg, dibuixant i arxiver. Els jaciments ja apareixien en el seu àlbum d'adolescent. Participà en excavacions de les quals documentà indrets i troballes. Va escriure «*Compendio de geografía e historia de la Isla de Menorca*».

► **Joan Flaquer (1877-1963)**. Fou un notari amant de l'arqueologia. Treballà, entre altres, a Trepucó i a Torre d'en Galmés. De fet, una sala hipòstila duu el seu nom. Col·leccionà mil peces d'època prehistòrica, romana i medieval islàmica, ara al Museu de Menorca.

Imatge de les excavacions a la murada de Son Catlar. Foto: PROJECTE MODULAR

Excavacions, rere la petjada de la història

► Hi ha en marxa una dotzena de projectes a **jaciments prehistòrics**

Agència Menorca Talaïòtica

Actualment hi ha una dotzena de projectes d'excavació de jaciments prehistòrics en actiu repartits per tota l'illa, que es desenvolupen a Torre d'en Galmés, Cornia Nou, Sant Agustí, Torralba d'en Salort, Es Coll de Cala Morell, Calescoves, l'illa d'en Colom, Son Catlar, sa Cudia Cremada i la Cova de Biniedrís. Per altra banda, també hi ha en marxa alguns altres projectes d'investigació que no impliquen excavació arqueològica, sinó que es basen en estudis de materials ja dipositats als museus.

Al llarg dels darrers anys s'ha multiplicat el nombre de projectes, però també la quantitat d'articles científics que donen a conèixer els resultats d'aquestes intervencions. Uns anys enrere, les troballes es donaven a conèixer majoritàriament en mitjans d'àmbit insular o balear, però actualment la prehistòria de Menorca es difon de forma habi-

tual a revistes científiques d'àmbit estatal o internacional.

Si ens centram només en els darrers dos anys, veurem que s'han publicat articles, entre altres, a les següents revistes: *Butlletí de la Societat d'Història Natural de les Illes Balears*; *Spal*, de la Universitat de Sevilla; *Pyrenae*, de la Universitat de Barcelona; *Revista d'Arqueologia de Ponent*, de la Universitat de Lleida; *Complutum*, de la Universitat Complutense de Madrid; *Trabajos de Prehistoria*, del CSIC; *Journal of Archaeological Science: Reports*; *Geoarchaeology*; *Archaeological and Anthropological Sciences*; *Quaternary International* i, fins i tot, a *Nature*, una de les revistes científiques més prestigioses a nivell internacional.

Els temes tractats són molt variats, però es poden destacar els següents: aspectes generals sobre l'arquitectura i la societat talaïòtiques; tècniques constructives a Son Catlar i Torre d'en Galmés; qüestions generals sobre els hipogeu;

fenòmens arqueoastronòmics a So Na Caçana i Calescoves; un anàlisi d'objectes metàl·lics i un estudi sobre les seves tècniques de fabricació; un estudi d'objectes lítics de Torre d'en Galmés; un estudi sobre la incidència de la segona guerra púnica a Menorca; un treball sobre materials emprats per fer foc, realitzat a partir de l'anàlisi de microrestes; un estudi sobre la ramaderia a partir de l'anàlisi de les dents d'animals recuperades a diversos jaciments; un anàlisi de pigments relacionats amb els rituals funeraris de la cova de Biniedrís; un estudi dels rituals als recintes de taula a partir de les restes animals de sa Cudia Cremada i les evidències de consum de substàncies psicoactives a partir de l'anàlisi de cabells de sa Cova des Càrritx.

Tots aquests treballs aporten noves informacions sobre la forma de vida dels menorquins prehistòrics i afegeixen valor i interès als béns de la Menorca Talaïòtica.

Enhorabona!

José Antonio Fayas Janer, membre de la Junta del Cercle d'Economia de Menorca, guardonat amb el Premi Ramon Llull 2024 pel seu compromís amb el desenvolupament sostenible dels recursos hídrics.

